

Fantastik Sinema ve Mitolojinin Metinlerarası Aktarımı: Harry Potter ve Felsefe Taşı Örneği*

Bilge YAĞAŞ**

Atıf/©: Yavaş, Bilge, (2022). Fantastik Sinema ve Mitolojinin Metinlerarası Aktarımı: Harry Potter ve Felsefe Taşı Örneği, Milel ve Nihal, 19 (1), 79-103.

Öz: Tür sınıflandırmasının sinemada kullanılmaya başlamasıyla izleyicinin tür etiketi aracılığıyla filmin içeriğine yönelik bir tema seçebildiği, yapımcıların da izleyici potansiyeline yönelik üretime geçtiği karşılıklı bir etkileşim ortaya çıkmıştır. Başlangıçta sınırları çizilen türler bir süre sonra yapımcı ve izleyici arasındaki karşılıklı beklenti sonucu iç içe geçmiş ve türsel melezleşme gerçekleşmiştir. Fantastik tür bağlamında yürütülen bu çalışmada fantastik, "melez tür" olarak ele alınmıştır. Fantastik türün melezliğinin sinematik biçim ve içerik açısından birçok alttürün çeşitliliğini yansımasından kaynaklandığı varsayılmaktadır. Bu çeşitlilik içerisinde özellikle mitolojik kaynaklardan ilham aldığı düşünülmektedir. Çağdaş fantazy filmlerinden biri olan ve uzun yıllardır popülerliğini koruyan Harry Potter ve Felsefe Taşı filmi olay örgüsünde birçok farklı mitolojiyi barındırmasından dolayı çalışmanın örnekleme olarak seçilmiş ve çalışma örnekleme film çerçevesinde sınırlandırılmıştır. Böylece fantastik tür sineması ve bu türe kaynaklık eden mitolojik unsurlar bağlamında, mitolojik metinlerden sinemanın görsel formuna nasıl bir metinlerarası aktarım yapıldığını analiz etmek amaçlanmaktadır. Sonuç olarak filmde yer alan olayların, kahramanların, canavarların ve büyülü nesnelerin mitolojide nasıl karşılık bulduğu ve bu tarz mitolojik olayların nasıl bir mesaj taşıdığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tür sineması, Fantastik, Mitoloji, Metinlerarasılık, Harry Potter.

* Yazar, fantastik sinema ve mitolojiye yönelik aynı kuramsal çerçevede bir tez çalışması yürütmektedir.

** Yüksek Lisans öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İletişim Bilimleri (Disiplinlerarası) Anabilim Dalı [bilgeyavas1@gmail.com]
ORCID: 0000-0003-0258-5957

Fantastic Cinema and Intertextual Transfer of Mythology: The Case of Harry Potter and the Philosopher's Stone

Citation/©: Yavaş, Bilge, (2022). Fantastic Cinema and Intertextual Transfer of Mythology: The Case of Harry Potter and the Philosopher's Stone, MİLEL ve NİHAL, 19 (1), 79-103.

Abstract: With the use of genre classification in cinema, a mutual interaction has emerged between the producers and the audience. The audience can choose a theme for the content of the film by using the genre label, and the producers begin to produce for the potential that the audience created. Genres whose boundaries were drawn at the beginning after a while intertwined, and the hybridization of genres took place. In this study, which was carried out within the framework of the fantastic genre, fantastic was considered as a "hybrid genre". The fantasy genre is assumed to reflect the diversity of many subgenres in terms of cinematic form and content, and it is thought to be inspired especially from mythological sources. Harry Potter and the Philosopher's Stone which is one of the contemporary fantasy films and remains popular long years has been chosen as the sample of the study because it contains many different mythologies in its plot. In addition, the scope of this research is limited to this film. Thus, this research aims to analyze how an intertextual transfer is made between mythological texts and cinema in the context of fantastic genre. As a result, it has been determined how the events, heroes, monsters and magical objects in the movie correspond to mythological elements.

Keywords: Genre cinema, fantasy, mythology, intertextuality, Harry Potter.

Giriş

Sinemada tür konusunda ilk çalışmalar, 1940'lı yılların sonlarında Fransa'da *Cahiers du Cinema* dergisinin eleştirmenlerinin *La Politique des Auteurs* adıyla ortaya attıkları görüş ile başlamıştır. Eleştirmenler Amerikan filmlerini izlemişler ve Hollywood'un katı stüdyo sistemlerinde üretilen kalıplaşmış tür özelliklerini taşıyan filmleri analiz etmişlerdir. Bu filmlerin bazılarında sistemin tüm dışına çıkılamaz sınırlarına rağmen yönetmenin imzasını taşıyan biçemlerin olduğunu görmüşlerdir. Böylece *auteur* kavramını farkındalık oluşturan "yaratıcı yönetmen"i ifade etmek için kullanmışlardır. Ardından tür kuramı çerçevesinde film türleri, bu türlerin belirgin özellikleri, sınırları ve bu sınırların dışına çıkmanın etkisi tartışılmıştır. 1950 ve 1960'lı yıllara kadar keskin özelliklerle sınırlarını çizen western, korku, komedi, bilim kurgu gibi başlıca türlerin 1970'lere geldiğinde değişen sistem ve egemen ideolojiler doğrultusunda sınırlarının muğlaklaşarak iç içe geçtiği ve melezleştiği görülmektedir. Bu melezleşme olgusunda ana akım sinema

endüstrisinin politik ve ekonomik çıkarlarının olduğu düşünölmüştür. Politik açıdan egemen sisteme hizmet eden ana akım tür filmleri iktidarın dilinden konuşarak milliyetçilik vurgusu yapmakta, izleyicinin özdeşleşme sağladığı kurgusal dünyaya ve karakterlere ideoloji kodlarını sinik bir şekilde işleyerek toplumsal ve siyasi statükonun sağlanmasına aracılık etmektedir. Aynı zamanda tür filmleri popüler kültür ürünleridir çünkü önceden denenerek belli bir kitlenin ilgisini çekmiş, kitlenin ilgisinin devamlılığını sağlamak için Hollywood stüdyolarında seri üretime geçilmiş filmlerdir. Dolayısıyla endüstriyel açıdan egemen sisteme hem politik hem ekonomik birçok fayda sağlayan kapitalist tüketim ürünleridir. Tür kuramından yola çıkan çalışma “fantastik tür” ile sınırlandırılmıştır. Fantastik tür, çağdaş melez tür olarak ele alınarak melezliğini pekiştiren alttürlerin ne olduğu üzerinde durulmaktadır. Buradan mitolojinin fantastik türü oluşturan başlıca kaynak olduğu ortaya konulmaktadır.

Mitoloji, insanlığın varoluşundan itibaren sözlü tarihle başlamakta, her topluma ve coğrafyaya göre farklılık göstermektedir. Bu köklü yapı, insanların yaşamlarını, dinlerini ve geleneklerini şekillendirdikleri önemli bir kaynaktır. Tanrılar, tanrıçalar, evrenin ve doğanın kuruluşu, hayatın akışı, efsaneler, büyüdü hayvanlar, canavarlar, zorlu engelleri aşarak kutsallaşmış karakterler, hepsi mitolojinin parçasıdır ve insanlığın ilham aldığı unsurlardır. Modern dönem öncesi insanlığın mitolojik anlatılarla varlığa, evrene ve yaratıcıya ilişkin soruları cevaplandığı ve bu anlatıları kendine rehber edindiği görölmektedir. Dolayısıyla mitoloji insanlığın ideoloji barındıran ilk iletileridir. Mitolojinin insanlar için değer atfeden unsurlarından ve çeşitliliğinden yararlanan fantastik tür ise izleyiciyi, kökeni pek de yabancı olmayan efsaneler, peri masalları, büyüler ve canavarlarla dolu epik macerasına dâhil ederek ideoloji iletimine mitolojiyi bir araç olarak eklemektedir.

Böyle bir düşünsel arka plan ışığında Chris Columbus yönetmenliğinde filme uyarlanan çağdaş fantazyaya örneği 2001 tarihli *Harry Potter and The Philosopher's Stone* (Harry Potter ve Felsefe Taşı) filmi araştırmanın örnekleme olarak seçilmiştir. Harry Potter transmedya hikaye anlatım stratejisiyle yedi kitap ve sekiz filmin yanı sıra *Fantastik Canavarlar* adı ile aynı büyüdü evrende geçen üç filme daha sahiptir. 20 yılı aşkın süredir internet siteleri, mobil oyunları ve farklı medya kanallarıyla ana metin daima dönüşüp gelişmekte ve aktif kalmaktadır. Aynı zamanda hayranların çektiği kısa filmler ile katılımcı kültür şekillenmekte, Harry Potter müzeleri, kafeleri,

eşyaları ve oyuncakları büyük ilgi görmektedir. Film serisinin tüm dünyada büyük ses getirmesi ve popülerliğini koruması inceleme açısından önemlidir. Harry Potter sekiz serilik bir sürdürüm filmidir ve Felsefe Taşı bu serinin ilk filmidir. Bu nedenle fantastik evren ve karakterler Felsefe Taşı'nda ilk kez tanıtılmış ve tüm seri boyunca etkisi devam etmiştir. Serinin ilk filmi, evrenin ilk görülen haliyle daha ayrıntılı incelenebilmesi için örneklem olarak seçilmiştir.

Araştırmada ilk olarak fantastik türü oluşturan alt türlerden biri olarak mitolojinin fantastik sinemadaki işlevini ve bağlantısını kuramsal bir çerçeve içerisinde aktarmak ardından Harry Potter ve Felsefe Taşı fantastik film örneğinde yer alan mitolojik göndermeleri; kahramanları, olayları, efsaneleri ve yaratıkları tespit ederek, mitolojik metinden sinemaya metinlerarası bağlamda nasıl bir aktarım yapıldığını analiz etmek amaçlanmaktadır. Metinlerarasılık, genellikle iki yazınsal metin arasındaki etkileşimi, benzerlikleri, alıntıları, parodi ve pastişi incelemek amacıyla kullanılmaktadır. Ancak çalışmamızda, söz yoluyla yıllarca aktarılmasının ardından yazılı forma geçen mitolojik efsanelerin yer aldığı yazılı kaynaklar ile örneklem film arasındaki benzerlikler ve taklitler metinlerarasılık bağlamında analiz edilecek metinleri oluşturmaktadır. Dolayısıyla farklı formlara sahip metinler üzerinden bağlantı kurulmaktadır.

I. Fantastik Tür ve Mitoloji İlişkisi

Türlerin yeni *melez* yapılarına bakıldığında fantastik tür biçim olarak daha farklı bir anlatı sunmaktadır. Farklı tür öğelerinin karışımıyla oluşan *melez tür*¹, fantastik filmlerde daha farklı işlemektedir. Çünkü fantastik tür, temelde tek bir tür olmasına rağmen biçim ve içerik olarak birden fazla türü ve alttürü bünyesinde barındırmaktadır. Korku, bilim kurgu, macera gibi türler başta olmak üzere fantastik tür aynı zamanda efsane, peri masalı, büyülü gerçeklik, tarih gibi alttürleri de kapsamakta ve fantastiğin içerisindeki tüm bu türlerin sınırları belirsizleşmektedir. Worley, fantastik sinema için “beş alttür, beş serbest anlatı düzeni” öne sürer. Bu alttürler epik fantezi, kahramanlık fantezisi, dünyada geçen fantezi, peri masalı, gerçeküstü peri masalı ve gerçeküstücülüktür ve hepsi gerçekçilik-biçimcilik sürekliliğinin altında yer alır.² Worley'in fantastik sinema için kurduğu şemayı Furby ve Hines uyarlamıştır. Bu şemaya göre “epik

¹ Geoff King, *New Hollywood Cinema: An Introduction* (London, United Kingdom: I.B. Tauris Publishers, 2002).

² Jacqueline Furby ve Claire Hines, *Fantastik* (İstanbul: Kolektif Kitap, 2014), 49.

fantastik”, gerçekçilik ve belgesel anlatısına yakındır. Kahramanlık fantezisi, gerçekçilik ve klasikçilik, belgesel ve kurgu arasında bir yapıya sahiptir. “Dünyada geçen fantastik” ise klasikçilik ve kurguyu kapsamaktadır. Çalışmanın örnekleme olan Harry Potter ve Felsefe Taşı filmi de “dünyada geçen fantezi”nin alanındadır. Böyle filmlerde gerçek dünya ve tanıdık mekân unsurları kullanılmaktadır. Karakterler sıradan dünyanın insanlarıdır ve bu yönüyle izleyiciye kolay özdeşleşme deneyimi sunmaktadır. Sıradan karakterleri doğüstü yapan şey ise beklemedikleri anda gerçekleşen büyüdü dünyaya geçiş ya da büyüünün sıradan dünyaya girmesidir.

Fantezinin doğuşu temelde insanlığın varoluşuyla birlikte gerçekleşmektedir. Çünkü insanlar varoluşundan itibaren daima kendini anlatma, bir şekilde iletişim kurma gereksinimi içinde olmuştur. Bu gereksinim insanları sürekli hayal kurmaya, hikâye üretmeye, günlük olayları senaryolaştırmaya ve bunları hayal gücünün el verdiği dönüştürmeye veya hayal gücü doğrultusunda gerçeküstü anlatılar oluşturmaya yöneltmiştir. Fantezi de böyle bir düşünsellik içerisinde doğmuştur. İnsanlara ruhsal rahatlık veren, iletişim ihtiyaçlarını karşılayan sözlü halk hikâyeleri, folklor, efsaneler, kısa öykü, epik ve lirik şiir, peri masalları, sihirli masallar, mit ve roman gibi anlatıların hepsi fantezinin köklerini oluşturmuştur.

Fantezinin kökenlerinin, bir ihtimal Üst Paleolitik Çağ’a, yani 40 bin yıl öncesine kadar uzandığı iddia edilir.³ Yüzyıllar boyunca bir grup insanın bir arada oturarak birbirlerine anlattıkları gerçeküstü hikâyeler, sihirli yaratıklar, kahramanlık öyküleri ilk fantastik türdür. Bu anlatılar birçok kültürde etkin rol oynamıştır. Sözlü tarihin ardından yazılı edebiyata geçen fantezi, sinemanın da alanına girmiş, fantastik öykülerin sinemanın görsel anlatı formuna dönüştürülmesi zaten insanlığın geçmişinde var olan fantastik hikâye ilgisini güçlendirerek popüler hale getirmiştir. Dolayısıyla fantastik sinema hem sözlü tarihin hem de yazılı tarihin oluşturduğu köklü bir geçmişe dayanmakta; fantastik tür ile mitoloji ilişkisi de bu noktada devreye girmektedir. Çünkü başlangıçta bir grup insanın hayal güçlerini kullanarak geliştirdikleri sözel bir form olarak tanımlanan fantezi aynı zamanda mitolojinin de tanımını oluşturmaktadır. Mitoloji, temelde fantastik öykü olarak havada kalan ilk insanlık anlatılarını kalıcılaştırarak bu anlatıların varlığını koruyan yapıdır.

Mitoloji, insanın yaratılışının nasıl gerçekleştiğine, yaşama sebebini ne olduğuna dair cevapları içeren, modern öncesi insanın

³ Furby ve Hines, *Fantastik*, 23.

evreni kendi algılayış biçimiyle oluşturduğu, tanrılarının öykülerine yer vererek din üzerinden aitlik elde ettiği en temel ifadeyle insanların kendi gerçekliklerini yarattıkları ilk sosyal normlardır. Uygarlık tarihinin bir parçası olan mitoloji, insanlığa köken bilgisini vermektedir. John Fiske'e göre "mit doğal bir olgunun uygar olmayan bir zekâ tarafından açıklanmasıdır. İlkel insanlar alegori ile sürdürebilecekleri derin bir bilime sahip değillerdi... Şundan emin olabiliriz ki, zekâları bizim zekâmız gibi işliyordu... Sadece bizim bilimsel bir kuram oluşturduğumuz yerlerde onlar mit oluşturuyorlardı".⁴ Hem fantastikte hem mitolojide gerçekliği sorgulamak sonuçsuzdur çünkü ikisi de kendi gerçekliğini yaratan yapılarıdır.

Mitolojideki efsanevi öyküler, tanrı ve tanrıçalar, evrenin ve doğanın yaradılışı, zorlu görevleri başarıyla geçen kahramanlar, kahramanlara tuzak kuran kötü karakterler, hayvanlar, canavarlar, büyüdü nesnelere ve daha birçok şey fantastik sinemada yerini almaktadır. Bu sayede fantastik tür, mitolojik kökenli insanlığı kolaylıkla kendi tarafına çekebilmektedir. Carl Gustav Jung'a göre eski mitlerle modern insanların düşlerinde görünen öyküler arasındaki analogiler rastlantı değildir. Bunlar modern insanın bilinçdışı ruhu, bir zamanlar inanç biçimlerinde ve adetlerinde bulunan simgeleştirme yeteneğini korumuş olduğu için vardır. Bu yetenek hâlâ daha önemli bir rol oynamaktadır.⁵ Jung, Platon'un ideasıyla eş anlamlı olduğunu öne sürdüğü arketip kavramını,⁶ insanlık boyunca hiç değişmeyen, düşlerin, mitlerin ve masalların kaynağı olarak ortaya koymaktadır. Arketipler, kolektif bilinçdışında yer alarak her bireyde ortaklaşa bulunmakta, en eski atalardan itibaren nesilden nesile kalıtım yoluyla aktarılmaktadır. Böylece kolektif bilinçdışı herkesin ortak hafızasını ifade etmekte ve rüyalarda görülen bazı mitolojik figürlerin herkes tarafından aynı anlamlarla algılanmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla insanlığın eski mitolojik simgeleri rüyalar ya da filmler yoluyla anlamlandırması, bu simgelere olan bağlılığı, mitolojik figürlerin ve arketiplerin yaşam içerisindeki davranış biçimlerine etkisi devam etmektedir.

Martin ve Ostwalt, mitoloji ve sinemanın yakından ilişkisini açıklarken atalarımızın hikâyeler anlatmak, şarkılar söyleyip imgeler ve gölgelerle oynamak için toplanmasının modern insanda sinema salonunda gerçekleşen izleme deneyimiyle karşılık

⁴ John Fiske, *Mitler ve Mitleri Yapanlar* (İzmir: İlyas Yayınları, 2006), 34-35.

⁵ Carl Gustav Jung, *İnsan ve Sembolleri* (İstanbul: Okuyan Us Yayınları, 1964), 106.

⁶ Carl Gustav Jung, *Dört Arketip* (İstanbul: Metis Yayınları, 2001), 17.

bulduğundan bahsetmektedir.⁷ Bu noktada sinema türleri arasında en çok fantezi dikkat çekicidir. Fantastik sinemanın türler, alttürler ve anlatı düzenlerinden oluşan çoksesli bir yapısı vardır. Bu çoksesliliği sağlayan unsurlardan en önemlisi mitolojidir.

Çağdaş akıl, mitolojiyi, doğanın dünyasını açıklamak için ilkel, arayış içindeki bir çaba (Frazer); sonraki çağların yanlış anladığı, tarih öncesi zamanlardan gelen şiirsel fantezinin bir ürünü (Müller); bireyi topluluğuna göre şekillendirecek bir alegorik bilgi deposu (Durkheim); insan ruhunun derinliklerindeki arketipsel dürtülerin belirtisi olan bir dizi rüya (Jung); insanın en derin metafizik sezgilerinin geleneksel aracı (Coomaraswamy); ve Tanrı'nın Çocuklarına Görünmesi (Kilise) olarak yorumlamıştır.⁸

Her toplumun kuralları, inanç sistemi, kültürü, dini ve geleneği farklıdır. Mitler de bulunduğu toplumun ihtiyaçları doğrultusunda şekil almaktadır. Bu yönüyle dinamik bir yapı sergileyen mitler kültürel kodlar ekseninde anlam kazanmaktadır. Bu anlam aynı zamanda insanın düşünsel ve davranışsal eylemlerine yön verecek ideolojileri de içermektedir. Mitoloji, insanların toplumsal ve kültürel kodlarına, davranışlarına, ahlaki olgularına, inanış biçimlerine ve eylemlerine yön vermektedir. İnsanlara ve topluma bu kadar etki eden, onların hayatlarını anlamlandırarak yaşamdaki konumlarına yabancılaşmalarının önüne geçen mitolojiyi *gerçeküstü* değil, bir *"gerçek"* olarak ele almak gerekmektedir. Furby ve Hines bu durumu Joseph Campbell'ın görüşlerine atıfla şöyle özetlemektedir: "Mitlerin ve efsanelerin, insanların gelişimi, ilerlemesi ve refahı için taşıdığı önem yadsınamaz, çünkü tüm fantastik temelli hikâyeler, 'en küçük bir peri masalı' bile, 'ruhun kendiliğinden oluşan ürünleri' olan sembolleri içerir".⁹ King ise Levi-Strauss'un görüşlerini şöyle aktarmıştır: "Popüler mitolojinin fonksiyonu, kesinlikle gerçek sorunlara imgesel çözümler getirmektir. Tür burada mitolojinin bir başka şekli, bir kültürün kurgusal anlatılar yaratarak kendi sorunlarından bazılarıyla başa çıktığı ürünlerden biri olarak görülmektedir".¹⁰ Bu nedenle mitolojik unsurları kendine araç edinen fantastik sinema büyük oranda izleyici kitlesi elde etmektedir.

⁷ Martin and Ostwalt, *Screening The Sacred* (USA: Westview Press, 1995), 65.

⁸ Joseph Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* (İstanbul: İthaki Yayınları, 2017), 338.

⁹ Furby ve Hines, *Fantastik*, 71.

¹⁰ Geoff King, "Yeni Hollywood'da Tür Dönüşümleri," *Hollywood'a Yeniden Bakmak*, ed. Y. Gürhan Topçu (Ankara: De Ki Basım Yayım, 2010), 135.

Fantastik sinemanın mitoloji ile yaptığı şey zaten insanların hayatlarının parçası olan tözü görsel formda izleyiciye sunarak özdeşleşmelerini sağlamaktır. "...mitin ve mitlerin, kendi içsel özellikleri gereği tutucu bir güç olmak durumunda bulduklarını göz önünde tutmak gerekmektedir. Mitlerin statükonun güçlü birer güvencesi (teminatı) olduğunu görmezlikten gelmemek gerekmektedir".¹¹ Bu açıdan mitlerin insan yaşamına yaptığı şey, tür filmlerinin ideolojisiyle paralel olarak görülebilir. Modern yaşamda gerçekleşen teknolojik dönüşümler ile akla uygun hareket etmenin önem kazanması sonucu başlangıçta insanın varoluşunu anlamlandırdığı din, mit ve ritüel zayıflamıştır. Bu zayıflama insanda kimi boşluklara sebebiyet vermiş ve böylece ait olma hissini yeniden yaşatacak yapıya ihtiyaç duyulmuştur. Fantastik sinemanın mitoloji ile bağ kurarak izleyicide yaşattığı duygu bu ihtiyacı gidermek üzere motive etmektedir.

II. Harry Potter ve Felsefe Taşı Filminin Metinlerarası Bağlamda Analizi

Metinlerarasılık çok eski tarihlere dayanan bir uygulama alanı olmakla birlikte kavram bir kuram olarak 1960'lı yıllarda Julia Kristeva tarafından ortaya konulmuştur. En genel tanımıyla metinlerarasılık; iki veya daha fazla metin arasındaki alışverişi ifade etmektedir. Metinlerin birbirleriyle olan ilişkilerini anlamlandırmak amacıyla kullanılan metinlerarasılık bu amacı çeşitli yöntemlerle birlikte gerçekleştirmektedir. Bu yöntemler iki ya da daha çok metin arasında kurulan 'ortakbirliktelik ilişkisi'ne dayanan metinlerarası ilişkiler ve 'türev ilişkisi'ne dayanan metinlerarası ilişkiler' olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır.¹²

Metinlerarası ortakbirliktelik ilişkisi; alıntı (gönderge), gizli alıntı (aşırma) ve anırtırma gibi metotlar kullanılarak incelenmektedir. Kısaca değinmek gerekirse alıntı; daha önce bir metinde kullanılmış olan ifadenin diğer bir metinde kullanılmak üzere kopyalanmasıdır. İkinci metin alıntı yaptığı ilk kaynağın ismine ve yazarına göndermede bulunur. Böylece kullanılan metnin ikinci anlamı, ilk anlamıyla birlikte sunulur. Gizli alıntı ise yapıt ve yazar ismi verilmeksizin bir metnin diğer bir metinde yeniden kullanılmasıdır. "İntihal olarak değerlendirilebilecek olan gizli alıntı, bir yazar

¹¹ Ünsal Oskay, *Çağdaş Fantazya* (İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2018), 62.

¹² Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler* (Ankara: Öteki Yayınevi, 2000), 93.

veya şairin başka bir yazar veya şaire ait olan metni kendi metniymiş gibi yansıtmadır".¹³ Aktulum, ortakbirliktelik ilişkisi olarak ele aldığı son metinlerarası biçim olan anıştırmayı ise "açık seçik göndermede bulunmadan bir kişi ya da nesne konusunda düşünceyi uyarma biçimi"¹⁴ olarak tanımlamaktadır. Harry Potter ve Felsefe Taşı filminde anıştırma yoluyla farklı yapıtlara göndermede bulunduğu görülmektedir.

Metinlerarası türev ilişkileri ise parodi (yansılama), alaycı dönüştürüm (ironi) ve pastiş (öykünme) biçimlerini ifade etmektedir. Parodi, ciddi bir metnin ya da ifadenin, dönüştürülerek ve üzerine farklı bir anlatı katılarak gülünç bağlamda sunulmasıdır. Alaycı dönüştürüm bir ifadeye farklı anlam kazandırarak asıl bağlamını baltalamak ve mizahi bir tutarsızlık algısı yaratmaktır.¹⁵ Son olarak pastiş ise bir metnin biçimini değiştirip geliştirerek yeni bir anlatıyla sunma ve ilk metni anımsatma yoluyla yapılmaktadır. Pastiche sinema alanında sıklıkla kullanılmaktadır. Edebi metinlerden, resim sanatından ya da diğer filmlerden öykünerek yeni bir anlatı oluşturma söz konusudur. Araştırmanın örneklemini Harry Potter ve Felsefe Taşı filminde de mitolojik olayların pastiş yoluyla yeniden kurgulandığı görülmektedir.

Harry Potter ve Felsefe Taşı, J. K. Rowling'in 1997 tarihli aynı adlı romanından 2001 yılında Chris Columbus yönetmenliğinde beyaz perdeye uyarlanan fantastik tür filmidir. Sinemada edebiyat uyarlamalarından sıklıkla yararlanılmaktadır. Harry Potter ve Felsefe Taşı filmi edebiyattan sinemaya doğrudan; metnin ilk haline büyük oranda sadık kalınarak uyarlanmıştır. Doğrudan yapılan uyarlamalar eserin tema, karakter, zaman, olay örgüsü ve mekân unsurlarına sinemanın anlatı, araç ve endüstriyel olanakları el verdiği uyulmasıdır. Harry Potter ve Felsefe Taşı'nda öykünün uzun olması sebebiyle sinemanın olanakları doğrultusunda bazı eksiltmelere gidilmiştir. Romanda yer alan CGI karakterlerden hayalet Peeves'in sahneleri, uzun uzun anlatılan muggle yaşamları ve Hogwarts'ta gerçekleşen olaylardan bazıları filmde yer almamakta; metinlerarası aktarım sırasında yapılan bazı değişimler görülmek-

¹³ Ferhat Korkmaz, "Metinlerarası İlişkilerin Klasik Retorikteki Kökeni Üzerine Bir Araştırma," *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi* (Haziran 2017): 80.

¹⁴ Kubilay Aktulum, *Metinlerarasılık/Göstergelerarasılık* (Ankara: Kanguru Yayınları, 2011), 419.

¹⁵ Bk. Chris Baldick, *The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms* (New York: Oxford University Press, 2001), 130.

tedir. Romanda hikâye dramatik anlatım ile olaylara müdahale edilmeden görünmez gözlemci olarak yazılmış ve nesnel bakış açısıyla filme alınmıştır.

Filmin olay örgüsü başkahraman Harry Potter ve onun gerçeküstü yaşamı çevresinde şekillenmektedir. Filmin evreni iki farklı dünya üzerine kurulmuştur. Biri “muggle” olarak adlandırılan normal yaşamda sıradan, büyücülük yetenekleri bulunmayan insanların olduğu bir dünya, diğeri ise büyücü ve cadıların olduğu sihirli bir dünyadır. Büyücülerin mugglelara görünmeleri ya da önlerinde büyü yapmaları her ne kadar yasak olsa da bu iki dünya kimi zaman iç içe geçmektedir. Filmde muggle adı altında gerçek dünyaya yer verilmesi ve gerçek dünyadan tamamen bir kopuşun yaşanmaması Furby ve Hines’in (2014) fantastik sinemanın alttörü olarak belirttiği “dünyada geçen fantezi” kavramıyla örtüşmektedir. Bu aynı zamanda izleyicinin gerçeklikten tamamen kopmaktan duyacağı rahatsızlığın ya da özdeşlemenin engellenmesinin önüne geçen bir tutumdur. Çünkü fantastik ya da mitolojik bir olayın gerçek dünyanın içerisine girmesi, bunun olabilirliğine dair umut verici olabilmektedir. Sıradan dünya ve büyülü dünya arasında yaşanan bu ikircikli durum aynı zamanda Todorov’un “tekinsizlik” ya da “olağanüstü” arasında bırakan “kararsızlık” halini vermektedir. “Anlatılan olay(lar) gerçek midir, yoksa yanılısama mı”?¹⁶ Fantastik gerçek ile olağanüstü arasında yaşanan kararsızlıktır. Dolayısıyla hem gerçektir hem değildir, hem olması mümkündür hem de olağandışıdır.

Par Louis Vax fantastiğin sınırlarını belirlemeye çalışırken içerisinde peri, popüler hurafeler, şiir, korku ve dedektif unsurlarını barındırdığından bahsetmektedir: Gerçekliğin içerisine doğan büyülü kişiler ve mekânlar; popüler hurafeler olarak da adlandırabileceğiniz eski insanların mitolojik anlatılarında yer alan hayaletler, kurt adamlar, zehirli hayvanlar ve yaratıklar; gerçek yaşamına aniden dâhil olan tüm doğaüstü unsurlara rağmen olanları sorgulamadan şiirsel bir kabulleniş sergileyen başkahraman; korkuyu ve dehşeti yaşatan kötü tarafın büyücüleri ve canavarları; kahramanın macerasında görev olarak verilen çözülmesi gereken gizem ile heycanı yaşatan dedektiflik; hepsi fantastiğin birer parçasıdır.¹⁷

¹⁶ Tzvetan Todorov, *Fantastik Edebi Türe Yapısal Bir Yaklaşım* (İstanbul: Metis Yayınları, 2017), 7.

¹⁷ Par Louis Vax, *L’art Et La Littérature Fantastiques* (Paris: Presses Universitaires de France, 1974).

Harry Potter ve Felsefe Taşı filminde de Vax'ın fantastiğin sınırları olarak belirlediği tüm unsurlar yer almaktadır.

Harry Potter ve Felsefe Taşı filmini metinlerarası bağlamda analiz ederken evrenin, olay örgüsünün, karakterlerin, büyü eşyaların ve fantastik yaratıkların hemen hepsinin çeşitli mitolojilerden referans alınarak yaratıldığı görülmektedir. Başta başkahraman Harry Potter olmak üzere filmin kahramanları farklı mitolojilerdeki kahramanlarla özdeşleştirilebilir. Harry Potter'ın yaşadıkları Antik Mısır mitolojisinin gök tanrısı olan Horus'un hikâyesini de anıştırmaktadır. "Mısır efsanesine göre İsis kral tanrı Osiris'in kız kardeşi ve karısı, güneş tanrısı Horus'un anasıdır. Karanlıklar tanrısı Seth (Yun. *Typhon*) Osiris'i öldürünce İsis kocasını aramaya çıkar, bulur ve oğluna öcünü aldırır".¹⁸ Mısır mitlerinde Horus'un intikam alması önemli efsanelerdendir.¹⁹ Filmde de karanlık büyücü Lord Voldemort, Harry Potter'ın ailesini öldürmüştür. Harry Potter tüm seri boyunca Lord Voldemort ile savaşmış ve sonunda onu öldürmüştür. Horus, antik Mısırlıların ulusal koruyucusudur ve onun bu özelliği Hogwarts'ı koruyan, Hogwarts için savaşan Harry Potter ile paraleldir. Öte yandan Harry Potter'ın doğduğu andan itibaren düşman edinmesi, annesinin kendisine güç yüklemesi ve bu sayede hayatta kalması, film boyunca "seçilmiş kişi" olarak adlandırılması Hz. İsa temsili olduğunu da düşündürmektedir. Potter, hayat veren anlamındadır. Hayat veren güç ise Tanrı'dır.²⁰ Buradan hareketle Harry Potter karakterine tanrısallık atfedildiği ya da Hristiyan inancına göre Tanrının oğlu olarak Hz. İsa'yı temsil ettiği anlamı çıkarılmaktadır. Bu temsil filmde çok açık bir şekilde işlenmeyerek anıştırma yoluyla Hristiyanlık kodlarına örtük bir çağrışımında bulunmaktadır.

Harry Potter 11 yaşına gelinceye dek muggle teyzesi Petunia'nın evinde kalır. Harry bu muggle evde büyücü özelliklerinden dolayı ötekileştirilmiş ve dışlanmış. Harry Potter'ın muggle dünyadaki yaşamı Cinderella masalıyla özdeşleşmektedir. Harry'nin bu evde bir odası olmaması, merdiven altında kalarak hizmetçi muamelesi görmüş, ev işlerinde kullanılmıştır. Harry Potter'ın yaşamını sürdürdüğü Dursley ailesinin Harry'nin

¹⁸ Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, 157.

¹⁹ Bk. George Hart. *Mısır Mitleri*, çev. Mehmet Sait Türk. (Ankara: Phoenix Yayınları, 2010).

²⁰ Melek Ece Özşen, "Uluslararası iletişimde kültür endüstrisi ürünü olarak Harry Potter" (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2006), 97.

farklılığından dolayı ondan korktukları ya da farklılığını kıskandıkları için onu kendilerince normalleştirmek amacıyla baskı altında tutmaları görülmektedir. Bu anlamda biz-öteki çatışması söz konusudur. Hâkim anlayıştan farklı olan yabancıdır ve bu yabancı öteki olandır. Dolayısıyla ötekinin “biz”den farklılıkları olmasından kaynaklı “biz”i rahatsız eden bir doğası vardır. Ötekiyle yüz yüze geldiğinde rahatsızlık duygusu açığa çıkmakta ve öteki korkulacak bir şey haline gelmektedir. Muggle olan Dursley ailesinden büyücü olmasından kaynaklı farklı olan Harry Potter, Dursleylerin ötekisidir ve bu nedenle nefret edilen, istenmeyen, tehdit unsuru olan kişidir. Filmin başkahramanının sorunlu bir hayatı olması, bir ailesinin olmayışı ve sevilmediği bir evde yaşaması, karakterin fiziksel mükemmellik taşınamaması ve gözlük kullanması izleyiciye “olması mümkün”, “gerçek hayatın içinden biri” imajı vermekte böylece özdeşleşme sağlamaktadır. Film boyunca Harry Potter karşısına çıkan engelleri daima dostlarından yardım alarak aşabilmiş, tek başına başkahramana doğüstü bir güç ya da başarı verilmemiştir. Bu durum mitolojideki tanrıların yarı-tanrı, hatalar yapan ve ölümlü olmalarına benzemektedir.

Harry Potter yılanlarla konuşabilmektedir. Mitolojide yılan önemli bir figürdür: Yunan, İskandinav, Türk ve Altay mitolojileri başta olmak üzere birçok mitolojide kullanılmaktadır. Yılan deri değiştirmesi nedeniyle yeniden doğuşu simgeleyen bir yaratıcıdır. Harry'nin Sürüngen Evi'ndeki yılanı kafesinden serbest bırakışı Harry için yeniden doğuşu simgelemektedir. Çünkü o andan itibaren Harry Potter özel güçlerinin farkına varmakta ve muggle dünyasından büyücü dünyasına geçişi başlamaktadır. Arkaik toplumlarda anaerkil bir toplum düzeni hâkimken yılan ana tanrıça ile özdeşleştirilmiştir. Düalist bir anne arketipi sunan Jung, seven anne ve korkunç anne olmak üzere iki farklı anne özelliğinden bahsetmektedir. Jung'a göre anne sihirli dönüşüm ve yeniden doğuş yeridir ve gizli, saklı, ölümler dünyası, yutan, baştan çıkaran, zehirleyen ve korku salan özellikleri bulunmaktadır.²¹ Aynı zamanda anne, hayatın, yeniden doğuşun ve şifanın kaynağıdır. Anaerkil düzende anneye yüklenen bu anlamlar yılan figürüyle karşılık bulmuş ve yılanın düalist yaşamıyla bağdaştırılmıştır. Yılanın hem yeraltında hem de yeryüzünde yaşaması iki dünyanın hâkimi olarak yorumlanmış ve ana tanrıçanın sembolü haline gelmiştir. Yılanın kötücül özellikleri yeraltı ve ölümler dünyasıyla, eski derisini atarak yeni bir

²¹ Carl Gustav Jung, *Dört Arketip* (İstanbul: Metis Yayınları, 2001), 22.

görünüm alması ise yeryüzünün canlanmasıyla ilişkilendirilmiştir.²² Anaerkil düzenden ataerkil düzene geçişle birlikte yılanın kötücül anlamlar yüklenmiş ve tek tanrılı dinlerde de bu inanç devam etmiştir. Örneğin Kitab-ı Mukaddes'e göre cennet bahçesindeki bir yılan Havva'ya yaklaşarak onu yasak meyveyi yemesi için kandırmıştır. Dini mitlerde kötülüğü simgeleyen yılan, filmde de kötü tarafın simgesi olarak kullanılmıştır.

Filmdeki yardımcı karakterler en az Harry Potter kadar önemli konuma sahiptir. Ronald Weasley, Harry'nin en yakın arkadaşlarından biridir. Weasley ailesi safkan büyücüdür ancak muggle olanlara karşı sempati beslemektedir. Weasley ailesinin seri boyunca fakir oluşlarından ötekileştirilişi söz konusudur. Weasley soyadı "gelincik" hayvanından gelmiştir. Gelincikler, beğenilmeyen ve hoş karşılanmayan hayvanlardır. Weasleyler fakir olmaları ve büyücü olmayanlara karşı besledikleri sempati nedeniyle alaya alınmaktadır. Bazı gelincikler kızıl tüylüdür ve Weasleylerin de kızıl saçları vardır. Gelincikler ağaç kovuklarında yaşamakta, Weasleylerin evlerinin ismi ise buna gönderme olarak "Kovuk"tur. J. K. Rowling'in böylesine önemli bir karakteri sosyal sınıf ayrımı yaşatarak ötekileştirmesi, gerçek yaşam pratiklerindeki kalıp yargıları ve sosyokültürel kodları yıkmıştır. Bu evrende safkan ırkı olan büyücü Weasleyler de ötekileştirilebilmekte, fakir olabilmektedir.

Harry Potter'ın diğer dostu Hermione Granger, Yunanca mitolojisinde Helene'nin kızı Hermione'nin bir aktarımıdır. "Hermione. Menelaos'la Helene'nin kızı. *Odyseeia*'da adı geçer: Başka çocuk vermemişti tanrılar Helene'ye, ilk batında ay parçası bir kız doğurmuştu o, yüzü altın Aphrodite'ye benzeyen Hermione'yi".²³ Hermione'nin muggle aileden gelmesine rağmen büyücülük okulunun en başarılı öğrencisi olması ve safkan büyücülerin dahi onun yetenek ve başarısına ulaşamaması statü yargılarının yıkılmasını simgelemekte ve Hermione'yi tanrıçalaştırmaktadır. "Granger" ise "sıradan, çiftçi" gibi anlamlarda kullanılmıştır. Bu onun muggle aileden gelmesinin göstergesidir. J. K. Rowling, bu kurgusal dünyayı salt erkek egemenliği üzerine kurmamıştır. Hermione Granger altın üçlünün ve tüm serinin kilit kadın karakteridir. Filmin tanrısı konumundaki Profesör Dumbledore kadar Hermione Granger da Harry

²² Hatice Kalkan ve Özkan Deniz. "Yılan Figürü ve Sembolizm," *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 10, no. 3 (2021): 2331.

²³ Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, 136.

Potter'ın akıl hocalığını yapmış, yol göstericisi olmuş ve çoğu engel onun sayesinde geçilmiştir.

Filmde Hermione ve diğer tüm kadın karakterler “güçlü” kadın örneğidir. Aydınlık tarafta ya da karanlık tarafta olsun hepsi güçlü büyücülerdir. Herhangi bir yardıma ya da “erkek tarafından kurtarılmaya” ihtiyaç duymamışlardır. Ancak filmde her ne kadar toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanmaya çalışılsa da temelde başkahraman ve onun baş düşmanı erkektir. Dolayısıyla savaş gibi güç gerektiren bir durumun ancak erkekler arasında olabileceği yani gücün erkekler aracılığıyla aktarılabilmesi olgusu açığa çıkmaktadır. Arkaik dönemde tarımın keşfiyle birlikte toprağa ekilen ürünlerin besin olarak geri dönmesi ana figürüyle özdeşleştirilmiştir. Kadının doğurganlığı yaratıcılığın, bereketin ve gelişmenin kaynağı olarak görülmüş ve ana tanrıça inancı evrenselleşmiştir. Böylece toprağın ve doğanın insanlara besin sağlayan döngüsü, kadının doğurganlığı ile anlam kazanmıştır. Antik Yunan mitolojisinde evrenin yaratılışında ilk ortaya çıkan toprak ana Gaia olmuş ve diğer tüm tanrılar ve yaratıklar Tanrıça Gaia'dan türemiştir.²⁴ Primitif toplumlarda en önemli roller kadınlara aittir. Kadın, anne olması ve çocuk büyütmesi sebebiyle aileyi oluşturmada ve ailenin yaşamının devamı için aile reisliği yapmaktadır. Erkek ise kadının buyruklarını yerine getiren ve avlanan bir rol üstelenmektedir. Yüzerce yıl devrim halinde olan toplumsal düzen pratikleri ve ekonomi-politik gelişmeler sonucu anaerkil düzenden ataerkil düzene geçiş yaşanmış, tanrıçalar ikincil plana atılarak tanrıların hükmü başlamıştır. Avcı erkekler ile toplayıcı kadınlar miti itibarıyla gücün ve savaşın erkeğe atfedilmesi, kadının ise daha az güç gerektiren ve daha güvenli bölgede kalmasını sağlayan işlere yönlendirilmesi ataerkil bir mitolojinin göstergesidir. Yunan mitolojisinde tanrıların tanrısı Zeus, İskandinav mitolojisinde tanrıların babası Odin, Mısır'ın baba tanrısı Osiris... Hangi uygarlık olursa olsun mitolojik tanrıların en önemlileri hep erkek figürüyle tasvir edilmiştir. Ataerkil toplumsal düzen ve erkek hâkimiyeti çoğu alanda kendini göstermiş, bu durum sinemaya da yansımıştır.

Film bilinen dünyanın içerisinde Londra'da Privet Drive isimli bir sokakta başlamaktadır. Bu sıradan görüntüyü fantastik hale getiren etraftaki baykuşlar ve pelerinli insanlardır. Baykuşlar, Yunan mitolojisinde bilgelik anlamına gelmektedir. Mitolojik anlatılarda

²⁴ Colette Estin ve Helene Laporte, *Yunan ve Roma Mitolojisi*, çev. Musa Eran (Ankara: Tübitak, 2002), 122.

baykuş özellikle Zeus'un kızı Athena ile birlikte kullanılmaktadır. Athena, Zeus'un ikiye ayrılan kafasından dünyaya gelmiştir.²⁵ Antik Yunan Atina parasının bir yüzünde tanrıça Athena'nın resmi yer alırken diğer yüzünde baykuş bulunmaktadır.²⁶ Filmde önemli karakterlerden biri olan Minerva McGonagall, Tanrıça Athena'nın metinlerarası bir aktarımıdır. Athena, Roma mitolojisinde "Minerva" olarak adlandırılmakta, Atina şehrinin baş tanrıçası ve koruyucusu görevi üstlenmektedir. Benzer şekilde Profesör McGonagall, Hogwarts'ın dört binasından biri olan Gryffindor'un başkanlığını yapmaktadır. Kendisi çok zeki ve yetenekli bir cadı olmakla birlikte adil ve barış sağlayıcıdır. Profesör McGonagall tıpkı Atina şehrinin koruyucusu Minerva gibi Hogwarts'ı korumak için her şeyi yapmakta, Hogwarts için savaşmaktadır.

Filmde karakterlerin animagus yetenekleri bulunmaktadır. Animagus ile büyücüler hayvan formuna bürünebilmektedir. McGonagal'ın animagusu bir kedidir ve dilediği zaman bir kediye dönüşebilmektedir. Kedi bedenine bürünebilmesi Mısır mitolojisini kutsal kedilerini ve bir kediye dönüşen tanrıça Ubastet'i hatırlatmaktadır. Güneş tanrısı Ra'nın kızı olarak nitelendirilen Ubastet (ya da Tefenet, Sekhmet) kedi ya da dişi aslan başlı bir kadın figürü olarak tasvir edilmektedir.²⁷ Efsaneye göre babasına kızdığı için evinden uzaklaşan Ubastet, Nil Nehri'nde yıkanarak saf bir ruha sahip olan kediye dönüşmüştür. Mısır mitolojisinin kutsal kedileri, Mısırlı kadınların benzemeye çalıştığı ve kimi zaman bir tanrıça olarak ilan ettiği hayvanlardır.

Mitolojiden referansla yaratılan bir diğer karakter Albus Dumbledore; başkahramanın akıl hocası, antagonistin tek korktuğu insan, Hogwarts'ın müdürü ve büyücü evreninin en saygı duyulan kişisidir. Albus Dumbledore karakterinin özellikleri Kelt ve Britanya mitolojisinin Kral Arthur efsanesinde yer alan Merlin ile bağdaşmaktadır. Merlin, "büyük büyücü ve kâhin; üç Britanya kralının, Aurelius Ambrosias, Uther Pendragon ve Arthur'un danışmanıdır".²⁸ Dumbledore tıpkı Merlin gibi güçlü bir bilge, kâhin ve akıl

²⁵ Robert Graves, *Yunan Mitleri*, çev. Uğur Akpur. (İstanbul: Say Yayınları, 2010), 181.

²⁶ Estin ve Laporte, *Yunan ve Roma Mitolojisi*, 36.

²⁷ W. Max Muller ve James George Scott, *The Mythology of All Races*. ed. Louis Herbert Gray. (Boston: Marshall Jones Company, Cilt 12. 1964), 29.

²⁸ Donna Rosenberg, *Dünya Mitolojisi*, çev. Koray Akten ve diğerleri. (Ankara: İmge Kitabevi, 2003), 456.

hocasıdır. İki metin arasındaki her türden alışveriş işlemini göstermeye yarayan metinlerarası sözcüğü aynı zamanda bir resmin, bir müzik parçasının, bir heykelin ya da bir dansın da bir “metin” olarak ele alınarak yazınla olan alışverişini ifade etmektedir.²⁹ Mitolojik olarak tasvir edilen ve resimleri çizilen Merlin ile filmde yer alan Albus Dumbledore karakterine metinlerarası bağlamda baktığımızda dış görünüşlerinin benzerliği açıkça görülmektedir. Filmin kurgusal karakterinin tasarısında İngiliz efsanelerinde sıklıkla geçen büyücü Merlin’den alıntı yapıldığı, resimden sinemaya bir aktarım olduğu söylenebilir. Albus Dumbledore bu kurgusal evrenin tanrısı gibidir. Çünkü Dumbledore görünmeyen ardındaki gerçeği görebilen, her şeyi bilen, hisseden ve çözebilen niteliklere sahiptir. Dumbledore büyücülükteki maharetinin yanı sıra bu evrendeki en güçlü asa olan mürver asaya sahiptir. Mürver asanın gücü “ölümü yenebilen” bir nesne olmasıyla vurgulanmaktadır. Bu durum Yunan mitolojisinde “ölüler ülkesi” ve “yeraltı” tanrısı olarak bilinen Hades’i çağrıştırmaktadır. Yunan mitolojisinde en güçlü tanrı Zeus’tur. Albus Dumbledore karakteri de büyücülük dünyası için Zeus gibi bir güç ve yücelik örneğidir. Albus Dumbledore’un mürver asası ölüme karşı gücünü yani Zeus’un Hades karşısındaki gücünü simgelemektedir.

Kahramanın maceraya çağrısı 11. yaş gününde Hogwarts davet mektubu ile gelir ve Hagrid, Harry’yi yanına alarak Hogwarts yolculuğunu başlatır. “Tüm fantastik, bilinen düzenin bozulması, gündeliğin değişmez yasallığı içinden kabul edilemeyecek olanın fıskırmasıdır”.³⁰ Harry’nin muggle dünyadaki sıradan yaşamına Hogwarts’tan gelen mektuplarla birlikte “fantastik” dahil olmuş ve kahraman bu macerayı reddetmemiştir. Harry Potter sıradan olmaktan çıkıp fantastik evrenin doğaüstü güçlerine ulaşmak için asa almaya gider. Kendisine uygun olan asayı bulduğunda ise asanın yapımında Anka kuşu tüyünün kullanıldığı bilgisi dükkân sahibi tarafından verilir. Anka kuşu, Doğu mitlerinde sıklıkla kullanılmıştır. “Yüzü insan yüzüne benzer, boynu uzun, tüyleri renk renktir. Kendisinde her hayvandan bir alâmet bulunduğu ya da vücudunda otuz kuşun renk ve alâmeti olduğu, bu nedenle İranlıların Anka’ya Sirenk, Simurg dedikleri söylenir”.³¹ Çoğu mitolojik kaynaktan anılan Anka kuşu ölümsüzdür ve ilahiliği sembolize etmektedir. Uçuşa

²⁹ Aktulum, *Metinlerarasılık//Göstergelerarasılık*, 13.

³⁰ Todorov, *Fantastik Edebi Türe Yapısal Bir Yaklaşım*, 33.

³¹ H. Dilek Batislam, “Divan Şiirinin Mitolojik Kuşları: Hümâ, Anka ve Simurg,” *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi* 7 (2002): 196.

geçtiğinde bilgi tohumları saçmakta ve hastalıkları iyileştirmektedir. Bilgeliği ile bilinen Anka, insanlar gibi düşünüp konuşmaktadır. Bu yönüyle kendisine başvuran hükümdar ve kahramanlara akıl hocalığı yapmaktadır. Yarayı tüyleriyle sıvazlayarak iyileştirme özelliğine sahiptir.³² Filmde Albus Dumbledore'un Fawkes isimli bir Anka kuşu bulunmaktadır. Bu Dumbledore'un bilgeliğinin, gücünün ve sorun çözücülüğünün aktarımıdır.

Harry Potter'ın Hogwarts'a ulaşmak için King's Cross Tren İstasyonu'ndaki 9 ve 10 numaralı peronlar arasında yer alan duvardan geçmesi gerekmektedir. Bu duvar muggle dünyasından büyülü dünyaya geçiş eşiğidir. Büyülü dünyaya giden yolun iki duvar arasında bulunması, bu dünyanın iki arada kalmışlığına bir göndermedir. Çünkü büyülü dünya, muggle dünyasından gizli yaşanan, saklanan, diğer insanlara ya da tüm dünyaya aşikâr olunamayan bir yaşamı kapsamaktadır. Büyücüler sıradan insanların olduğu muggle dünyaya geçiş sağlasalar da büyücü olduklarını söyleyemekte ya da muggle dünyada büyü yapamamaktadır. Mugglelar ise büyülü dünyadan tamamen habersizdir. Bu durum onların iki yaşam arasında sıkışmışlığıdır. Tren yolculuğunun ardından öğrenciler Hogwarts'a ulaşmak için kayıkla nehirden geçer. Yunan mitolojisinde öldükten sonra yeraltı dünyasına ulaşabilmek için kayıkla nehirden geçme inancı vardır. Filmde buna gönderme olarak, öğrenciler kayıkla geçerek eski yaşamlarını geride bırakır ve yeni bir dünyaya doğru ilk adımlarını atar. Bu durum öldükten sonraki yaşam gibi, öğrencilerin yeni bir hayata doğmalarını sembolize etmektedir. Frye'in incelemelerini ele alan Todorov ise "Söylen, çoğu zaman bir tufanla ilişkilidir ve tufan da bir döngünün başlangıç ve sonunun simgesidir. Çocuk kahraman, çoğu zaman, denizde yüzmekte olan bir kayığa ya da sandığa yerleştirilir"³³ şeklinde bu sahnenin amacını verir: başlangıç ya da son. Harry Potter için sıradan yaşam sona ermiş ve büyülü dünyadaki macerası başlamıştır.

Filme adını veren ve kahramanın en önemli görevini oluşturan Felsefe Taşı, siyacı Nicolas Flamel tarafından üretilmiştir. Felsefe taşı, herhangi bir metali altına çevirebilmekte, ölümsüzlük iksiri yapımında kullanıldığında sonsuz yaşam sağlayabilmektedir. Potter ailesine yaptığı ölümcül büyü olan "avada kedavra" büyüsü ile güçlerinin çoğunu kaybeden Voldemort'un isteği de bu taşın sahibi olabilme için. Fransızca Vol: uçuş, de:-nin/-nın ve Mort: ölü/ölüm

³² Batıslam, "Divan Şiirinin Mitolojik Kuşları: Hümâ, Anka ve Simurg," 197.

³³ Todorov, *Fantastik Edebi Türe Yapısal Bir Yaklaşım*, 25.

kelimeleri Voldemort'u oluşturmakta ve "ölümün hırsızlığı" anlamını vermektedir.³⁴ Bu Voldemort'un ölümsüzlük arayışına bir göndermedir. Simyada Felsefe Taşı önemli bir yere sahiptir. "Simyacılar eski çağlarda, değersiz metalleri karıştırarak altın yaratmaya ve tüm hastalıkları yok eden ve içen kişiyi ölümsüz yapan bir iksir hazırlamaya çalışmışlardır".³⁵ Birçok simyacı yine aynı amaçla; ölümsüzlük ve her şeyi altına çevirmek için Felsefe Taşı yapımına uzun uğraşlar vermişlerdir. Ancak bu amaç sonuçsuz kalmıştır. Felsefe Taşı filminde adı geçen Nicolas Flamel, XV. yüzyılda yaşamış Fransız simyacıdır ve Felsefe Taşı'nı gerçekten bulduğuna inanılmaktadır. Bu bilgi metinlerarası bağlamda doğrudan filmine aktarılmıştır. İlk uygarlıkların değerli olduğuna inandığı birçok taş bulunmaktadır. Türk ve Altay mitolojilerinde Simya Taşı da denilen "Yada Taşı", hava olaylarına hükmetmeleri için Tanrı tarafından gönderilmiştir. Carl Gustav Jung, insanların hayatında öneme sahip taşlardan bahsederken Mekke'de Kabe'ye konulan siyah taşa (*hacerülesved*) ve Hristiyan kilise sembolizminin "köşe taşı"na da değinmektedir.³⁶ Ona göre taş doğada kendiliğinden oluşmakta ve bu yönüyle ölümsüzlüğü, benliği ve ruhun içindeki tanrıyı simgelemektedir. Hint ve Roma mitolojilerinde ay ışınlarından meydana gelen "Ay Taşı (Moonstone)" kötü enerjiyi çekerek ruhsal dinginlik vermektedir. Kuvars, Strin, Akik, Yeşim, Garnet, Akuamarin vd. pek çok taşın mitolojisi bugün hala aynı inançla insanlar tarafından kullanılmaya devam edilmektedir. Mitler genel özellikler itibarıyla tüm dünyada yaygın olarak bulunmakta; tanrı ve tanrıçaların ya da olağanüstü kahramanların isimleri ve olayları tetikleyen güdüleri, bulunulan topluma göre değişse de temelde olaylar ve verilmek istenen mesaj hep aynı kalmaktadır.³⁷ Uygarlıkların taşlara yüklediği anlamların hâlâ geçerli etkisinin bulunması insanların hayatta kalma arzusu, zenginlik ve ölümsüzlük üzerine uğraş vermeleri Felsefe Taşı'na aktarılmıştır. Kahramanın en önemli görevinin bu taşı korumak olması ise izleyicinin arzularının bir temsilidir.

Romanda Hogwarts'ta Felsefe Taşı'nı korumak için yedi Hogwarts profesörünün yaptığı yedi tuzak yer almaktadır. Edebiyattan sinemaya uyarlama sırasında eksiltme yapılmış ve yalnızca

³⁴ Melek Ece Özşen, "Uluslararası iletişiminde kültür endüstrisi ürünü olarak Harry Potter," (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2006), 95.

³⁵ Özşen, "Uluslararası iletişiminde kültür endüstrisi ürünü olarak Harry Potter," 105.

³⁶ Jung, *İnsan ve Sembolleri*, 209.

³⁷ Fiske, *Mitler ve Mitleri Yapanlar*, 36.

dört tuzak filme alınmıştır. Harry Potter, Ron Weasley ve Hermione Granger, Felsefe Taşı'nı çalmak isteyen Lord Voldemort'a engel olmak ve taşa ondan önce ulaşmak için tuzakları geçmeye çalışırlar. Bu tuzaklardan en dikkat çekeni devasa büyüklükte, üç başı olan, korkutucu köpek Fluffy'dir. Fluffy'nin mitolojik karşılığı Kerberos'dur. Üç adet köpek başına sahip, sırtında birçok yılanbaşı bulunan Ölüler Ülkesi'nin bekçisi Kerberos,³⁸ Yunan mitolojisinde Yeraltı Tanrısı olarak bilinen Hades'in bekçi köpeğidir. Kerberos da tıpkı Fluffy gibi üç başlı, aslan pençeli ve müzikle uykuya dalan vahşi bir köpek olarak tasvir edilmektedir. "Bu 'yaratıkları' içeren mitos, fantastik bir atmosfer içinde gerçekleşir; bu atmosfer içinde ortaya çıkan fenomenlerin (varlıkların) kim, ne oldukları, nereden geldikleri, niçin tehlikeli, tehdit edici oldukları, anlatının (sinemanın) sorunu değildir".³⁹ Çünkü fantastik ve mitik yapı "açıklanamaz" üzerine kuruludur. Fluffy'yi alt etmenin yolu onu büyülenmiş arpla uyutmaktır. Arp aynı zamanda mitolojik bir müzik aletidir ve "lir" ismiyle kaynaklarda yer almaktadır. Yunan Mitolojisi'nde efsanevi müzisyen Orpheus'un lir çalışından bahsedilmektedir. Orpheus şarkı söylemesi ve lir çalmasındaki ustalığı ile en acımasız insanları duygulandırır, yırtıcı hayvanları yatıştırır, ağaçları etrafına toplar, kayaları yerinden oynatır ve ırmakların akışını çevirir.⁴⁰ Dolayısıyla arpin atası olan lirin mitolojide bahsedildiği işlevi filmde büyülenmiş arpla yansıtılmıştır. Yunan mitolojisinde Orpheus'un Fluffy'yi uyuttuğu efsanevi olay metinlerarası alıntı yoluyla filmde kullanılmıştır.

Tüm tuzakları geçmeyi başaran üçlüden son tuzak olan Kelid Aynası'na Harry Potter tek başına gider. Kelid Aynası'nın özelliğini Albus Dumbledore filmde şu sözlerle aktarır:

Bu ayna yüreklerimizin derinliklerinde yatan tutkuları, istekleri gösterir bize. Aileni hiç bilmedin sen, onları görürsün. Kardeşleri tarafından ezilen Ronald Weasley, kendisini onlardan üstün görür. Ama bu ayna bizi bilgiye, doğruya götürmez. Gösterdiklerinin gerçek olmadığını bilmeyenler önünde eriyip gitmişlerdir ya da akıllarını kaçırmışlardır. Ayna yarın yeni bir binaya götürülecek Harry, bir daha gidip bakma ona. Günün birinde karşına çıkarsa da hazırlıklı ol.

³⁸ Estin ve Laporte, *Yunan ve Roma Mitolojisi*, 119.

³⁹ Veysel Atayman ve Tuncer Çetinkaya, *Popüler Sinemanın Mitolojisi* (İstanbul: Ayrintı Yayınları, 2016), 366.

⁴⁰ Estin ve Laporte, *Yunan ve Roma Mitolojisi*, 183.

Düşler dünyasına dalıp gerçek dünyayı, yaşamayı unutmak doğru değildir, unutma bunu.⁴¹

Dolayısıyla Dumbledore, Harry'nin Kelid Aynası'na karşı temkinli olması gerektiği ve gösterdiği hayallere kapılarak ona yenik düşmemesi mesajını vermiştir. Aynanın tüm mitolojilerde farklı anlamları bulunmaktadır. Kaybettiği ailesini gören Harry gibi ayna boyutlar arası bir kapı olabilmektedir. Aynı zamanda ayna ölümsüzlüğün sembolü olarak görüldüğünden mitlerde tanrı ve tanrıçalar ile özdeşleştirilmiştir. Yunan mitolojisinde gözlerine bakarı taş çeviren yılan saçlı Medusa'yı öldürmek için Perseus ayna kullanmıştır. Öte yandan ayna bazı kuramsal çalışmalarda da dikkat çekmektedir. Psikanalitik Kuram'da Jacques Lacan'ın "Ayna Evresi" insanın doğumundan ölümüne dek içinde bulunduğu psikolojik durumun kaynağını oluşturmaktadır. Jacques Lacan'ın psikanaliz teorisinde bir konsept olan Ayna Evresi, imgesel bir süreç olarak yaşamın ilk yıllarından itibaren ortaya çıkan bazı duyguların bütün hayatı etkileyen yarıklara sebebiyet verdiği görüşü üzerine şekillenmiştir.

Psikanalitik Kuram'da sonsuz mutluluğu, dinginliği ve zirveye çıkmayı içeren nirvana durumu, bebeğin anne karındaki haliyle özdeşleştirilmiştir. Ancak anneden kopuş, nirvanadan uzaklaşma ve geri dönüş isteği insanın ruhuna bir boşluk duygusu olarak yerleşerek tüm hayatı boyunca telafi edilemeyen bir travmaya sebep olmaktadır. Harry Potter'ın ayna karşısında takılı kalması, aynada kaybettiği ailesini görmesi ve o hayali görüntüye gerçekmişçesine inanması onun annesinden ve babasından kopmasından kaynaklı ruhunda hiç tamamlanmayan bir eksikliğin var olmasıdır. Bu nedenle Harry Potter için en zor aşama ayna ile yüzleşmektir. Düşmanları ayna aracılığı ile ona sahte bir *nirvana* duygusu yaşatarak dikkatini dağıtmaktadır. Hogwarts profesörlerinin Felsefe Taşı'nı koruması için bu aynayı son aşamaya yerleştirmeleri her insanın ruhunda bu eksikliğin var olmasıdır. Fiziksel tuzaklar ne kadar zor olsa da bir şekilde üstesinden gelinmektedir. Ancak duyguya ve psikolojiye etki eden tuzak bu anlamda fiziksel tuzaktan daha zorlayıcıdır.

Kelid Aynası aşamasında Harry Potter Profesör Quirrell ile karşılaşır. Voldemort, Profesör Quirrell ile aynı vücudu kullanmaktadır. Quirrel'in başının arkasında Voldemort'un yüzü

⁴¹ *Harry Potter ve Felsefe Taşı*, yönetmen: Chris Columbus (Birleşik Krallık: Warnes Bros, 2001).

bulunmaktadır. Metinlerarası bağlamda mitolojik bir tanrının görünümlü filmde canlandırılmıştır. Roma mitolojisinde Janus, bir yüzü sağa, bir yüzü sola bakan ikiyüzlü tanrıdır. “Erken Roma dininde yani basit aile inancında evlerin eşiklerini koruyan tanrısal güç olarak tanımlanmıştır. Saturnus tarafından ona geçmiş ve geleceği görme özelliği bahşedildiğinden çift başlı betimlenmiştir”.⁴² Bu tanrının resmine Roma paralarında rastlanmaktadır.

Antagonist Lord Voldemort ve Harry Potter’ın ortak bazı özellikleri dikkat çekmektedir. Seçmen Şapka iki karakteri de Slytherin binasına uygun görmüştür ancak Harry, “Slytherin olmasın” diyerek seçmen şapkanın fikrini değiştirmiş ve bu sayede Gryffindor öğrencisi olmuştur. Dolayısıyla aslında Harry’nin özelliklerinin Slytherin’e uygun olduğu anlaşılmaktadır. İkisinin de anne ve baba geçiş çocukluğunun ardından Hogwarts’a aşırı bağlılıkları söz konusudur. Birbirlerinin zihinlerini okuyabilmektedirler. Lord Voldemort’un bedeni güçlendikçe Harry’nin Voldemort’un büyü-sünden kalan yarası acımaktadır. Harry birbirilerine olan benzerliklerini fark ederek bundan rahatsızlık duymuştur. Çünkü aslında Voldemort, Harry’nin ötekisidir ve ötekinin yüzünü görmek rahatsızlık vericidir. Ancak bilinç kendini öteki dolayımı ile açmaktadır. Çünkü öteki aynadır, bilincin aynasıdır. Ayna benlik kavramı ile benliğin başkalarıyla girilen ilişkiler sonucunda ortaya çıktığı vurgulanmaktadır. Dolayısıyla Harry Potter kişiliğini, ne’liğini, benliğini, düşmanı Lord Voldemort’la karşı karşıya gelişimle kazanmaktadır. Harry Potter, karşısında bir “kötü” olduğu için “iyi”dir. Başkahramanın erginliğe ulaşması zıtlıklarla, çatışmalarla ve engellerle karşılaşmasıyla mümkün olmaktadır.

Sonuç

Çeşitli kuramcılar tarafından, Hollywood’un gelişmesiyle birlikte filmlerin eğlencenin ötesinde olduğu, üzerine tartışılması gereken ikonlar ve anlatılar barındırdığı yönünde fikirler ortaya atılmıştır. Bu noktada filmlerde görünenin ardına saklanan asıl gerçekliği aşikâr etmek amaçlanmıştır. Başlangıçta belirli filmsel ölçütleri esas alarak filmleri kategorize etmeye çalışan ve bu kategorilere yönelik etiketleme yapan türlerin de, tür kuramı ile bu işlevden daha fazlası olduğu konusunda çalışmalar yapılarak türlerin ideolojik boyutu tartışılmıştır. Böylece türlerin, Hollywood’un yapım-dağıtım sürecini kolaylaştırarak hızlandırmasının yanı sıra, egemen sistemin

⁴² Derya Şahin, *Roma Mitolojisi* (İstanbul: Uludağ Üniversitesi Yayınları, 2017), 48.

ideolojisinin de en önemli taşıyıcısı olduğu saptanmıştır. Fantastik türün yaptığı şey ise bu ideolojiyi sihirli bir anlatı içerisine yerleştirmektir. Fantastik filmde görsel anlatının çok daha dikkat çekici oluşu ideolojinin varlığını unutturmaktadır. Anlatısını mitolojik unsurları referans alarak oluşturan fantastik tür sineması, mitsel ve ritüel üretimlerle izleyicide rahatlık ve haz duygusunu sağlamaktadır. Harry Potter ve Felsefe Taşı filminin insanlar tarafından bu kadar çok tutulmasında ve yıllar boyunca etkisinin sürdürülmesinde mitolojinin etkisinin büyük olduğu söylenebilir. Bunun nedeni mitolojinin zaten insanlığın varoluştan itibaren değer atfettikleri ve yaşamlarını ona göre şekillendirdikleri sosyolojik ve psikolojik bir kaynak olmasıdır. Tanrılar ve tanrıların yaşamları, onların müdahale ettikleri insanlık, yaratılış öyküleri, efsanevi kahramanlar ve sihirli yaratıklar insanların inanç sistemlerine doğrudan etki eden yapılarıdır. İnsanlık için önemli olan bir yapının fantastik sinemada yer alması fantastik filmlerin izleyici üzerindeki etkisini artırmıştır. Fantastik sinema, uzamsal olarak var olmayan ve ilgi çeken bir evren yaratarak, yani aslında mitolojik efsaneleri görsel forma dönüştürerek, izleyicinin benimsemesini sağlamaktadır. Fantastik film, bilim kurgu, korku, macera, mitoloji, epik gibi birçok farklı alandan beslenen melez bir anlatıdır. Bu çeşitliliğin katkıları ve mitolojinin efsanevi unsurları film teknolojileri aracılığıyla gerçeküstü anlatılara dönüştürüldüğünde daha çok izleyicinin ilgisini çekmektedir. Tür sinemasının izleyiciye istediğini vermesi; en beğenilen olay örgüsünü, karakterleri, mekânları tekrar tekrar kullanması, kültürünün kökeninde mitoloji olan insanlara bu mitolojik unsurları fantastik türün görsel anlatı aracılığıyla yeniden sunması söz konusudur.

Harry Potter ve Felsefe Taşı filmine yapılan metinlerarası analiz sonucu filmde yer alan kahramanların, hayvanların, yaratıkların, nesnelere ve olayların çeşitli mitoloji kaynaklarından referans alınarak yaratıldığı görülmektedir. Metinlerarası aktarım; alıntı, gizli alıntı, anırtırma, pastiş, parodi, alaycı dönüştürüm gibi yöntemlerle gerçekleştirilmektedir. Filmin evreninin ve olay örgüsünün yaratımında metinlerarası yöntemlerden daha çok pastiş, anırtırma ve alıntı biçimleri kullanılmıştır. Bu yolla oldukça eski bir tarihe sahip mitolojik efsaneler film üretim sürecine yönelik yeniden düzenlenerek farklı bir boyut kazandırılmıştır. Genellikle yazı ve resim yoluyla aktarılan mitik figürler metinlerarası yöntemlerle sinema alanına taşınarak yeniden üretilmiş ve mitolojik etkilerinin devamlılığı sağlanmıştır. Bazı karakterlerin görünümü mitolojik tanrıların

çizimlerine oldukça benzer oluşturulmuş, bazı mitolojik olaylar, kişiler ve yaratıklar doğrudan filme alıntı yoluyla aktarılırken bazılarında değişiklik yapılarak öykünme söz konusudur.

Aynı zamanda bu mitoloji temelli fantastik uyarlama bazı sosyokültürel ideolojiler ve ataerkil söylemler üretmektedir. Örneğin filmde kadınlara her ne kadar güçlü ve başarılı roller verilmiş olsa da erillik tamamıyla kırılmamış en büyük işler erkek büyücüler tarafından gerçekleştirilmiştir. Mitolojik hikâyelerde yer alan tanrıların savaşı Albus Dumbledore, Harry Potter ve Lord Voldemort ile fantastik boyuta taşınmıştır. En güçlü büyücü olarak Tanrı Zeus gibi görülen Albus Dumbledore; bebekken annesi tarafından ona yüklenen güçle tanrının oğlu Hz. İsa temsiliyle Harry Potter ve en güçlü düşmanları karşıt görüşün hükümdarı Lord Voldemort başta olmak üzere otorite ve yenilmez güç erkek karakterlere atfedilmiştir. Böylece günlük yaşamın ötesinde, doğüstü ikinci bir dünya atmosferine girilse dahi mitolojik köken, hâkim toplumsal pratikler, kadın ve erkek cinsiyet ayrımları fantastik imgelerin ideolojiyi gizleyen anlatısında da telkin edilmiştir.

Uygarlık tarihinin ilk sosyal normlarının ve aynı zamanda ilk dini bilgilerin kaynaklığını yapan mitoloji, birçok tanrı ve tanrıça tasviri ortaya koymaktadır. Bu durum insanlığın örnek figür ve dileklerini gerçekleştirebilecek yüce bir güç ihtiyacıyla açığa çıkmaktadır. Bu güç, yönetici olan tanrı figürü ise onu kutsal olarak benimseyenler mutlak bir tabi oluşa yönelmektedir. Tanrının dili, ideolojinin bir aracı olarak varlık gösterebilmektedir. Mitolojik anlatılar, Harry Potter ve Felsefe Taşı filminde olduğu gibi fantastik sinemanın yapıtaşlarından. Başlangıçtan itibaren toplumsal ve dini yapıyı oluşturan mitolojik anlatıların bugün çağdaş bir dönüşüm geçirerek sinema aracılığıyla kitleye yönelimi söz konusudur. Bu nedenle mitolojik kaynaklar zamanla yitip gitmemekte tam tersine bulunduğu çağa ve zamana yönelik değişimlerle yeni bir forma girerek kendini sürdürmektedir.

Kaynakça

- Aktulum, Kubilay. *Metinlerarası İlişkiler*. Ankara: Öteki Yayınevi, 2000.
- _____. *Metinlerarasılık/Göstergelerarasılık*. Ankara: Kanguru Yayınları, 2011.
- Atayman, Veysel ve Tuncer Çetinkaya. *Popüler Sinemanın Mitolojisi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016.
- Baldick, Chris. *The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms*. New York: Oxford University Press, 2001.

- Batıslam, H. Dilek. "Divan Şiirinin Mitolojik Kuşları: Hümâ, Anka ve Simurg." *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi* (2002): 185-208.
- Campbell, Joseph. *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*. Çeviren: Sabri Gürses. İstanbul: İthaki Yayınları, 2017.
- Harry Potter ve Felsefe Taşı*. Yönetmen: Chris Columbus. Birleşik Krallık: Warnes Bros, 2001.
- Erhat, Azra. *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2010.
- Estin, Colette ve Helene, Laporte. *Yunan ve Roma Mitolojisi*. Çev. Musa Eran. Ankara: Tubitak, 2002.
- Fiske, John. *Mitler ve Mitleri Yapanlar*. Çev. Şebnem Duran. İzmir: İlya Yayınları, 2006.
- Furby, Jacqueline ve Claire Hines. *Fantastik*. Çev. Sena Yavuz. İstanbul: Kolektif Kitap, 2014.
- Graves, Robert. *Yunan Mitleri*. Çev. Uğur Akpur. İstanbul: Say Yayınları, 2010.
- Hart, George. *Mısır Mitleri*. Çev. Mehmet Sait Türk. Ankara: Phoenix Yayınları, 2010.
- Jung, Carl Gustav. *İnsan ve Sembolleri*. Çev. Ali Nahit Babaoğlu. İstanbul: Okuyan Us Yayınları, 1964.
- Jung, Carl Gustav. *Dört Arketip*. Çev. Zehra Aksu Yılmaz. İstanbul: Metis Yayınları, 2001.
- Kalıpçı, Muge. "Metinlerarasılık Kapsamında G.O.R.A. ve A.R.O.G. Filmlerinin İncelenmesi." *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* (Ekim 2016): 69-80.
- Kalkan, Hatice ve Deniz, Özkan. "Yılan Figürü ve Sembolizm." *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 10, no. 3 (2021): 2328-2344.
- King, George. *New Hollywood Cinema: An Introduction*. London, United Kingdom: I.B. Tauris Publishers, 2002.
- King, Geoff. "Yeni Hollywood'da Tür Dönüşümleri." *Hollywood'a Yeniden Bakmak*, düzenleyen: Y. Gürhan Topçu, 153-174. Ankara: De Ki Basım Yayım, 2010.
- Korkmaz, Ferhat. "Metinlerarası İlişkilerin Klasik Retorikteki Kökeni Üzerine Bir Araştırma." *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi* (Haziran 2017): 71-88.
- Martin, J. W and Ostwalt, C. E. *Screening The Sacred*. USA: Westview Press, 1995.
- Muller, W. Max ve James George Scott. *The Mythology of All Races*. Düzenleyen: Louis Herbert Gray. Cilt 12. Boston: Marshall Jones Company, 1964.
- Necatigil, Behçet. *100 Soruda Mitolojya*. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1985.
- Oskay, Ünsal. *Çağdaş Fantazy*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2018.
- Özşen, Melek Ece. "Uluslararası iletişimde kültür endüstrisi ürünü olarak Harry Potter." Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2006.

- Rosenberg, Donna. *Dünya Mitolojisi*. Çev. Koray Akten, ve diğerleri. Ankara: İmge Kitabevi, 2003.
- Şahin, Derya. *Roma Mitolojisi*. İstanbul: Uludağ Üniversitesi Yayınları, 2017.
- Todorov, Tzvetan. *Fantastik Edebi Türe Yapısal Bir Yaklaşım*. İstanbul: Metis Yayınları, 2017.
- Vax, Par Louis. *L'art Et La Littérature Fantastiques*. Paris: Presses Universitaires de France, 1974.

